

Шабат-Савка С. Т.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

СИНТАКСИС ОДНОСКЛАДНОГО РЕЧЕННЯ В КОНТЕКСТІ НАУКОВИХ СТУДІЙ КАТЕРИНИ ГОРОДЕНСЬКОЇ

У статті схарактеризовано синтаксичну природу односкладних конструкцій як окремого типологічного вияву простого речення, граматичний центр якого виформовує єдиний головний член; як синтаксичну одиницю, що має формально-граматичні, семантико-синтаксичні й комунікативні параметри, які різняться від двоскладних речень. Зосереджено увагу на дискусійних питаннях, пов'язаних із відсутністю чітких критеріїв класифікації односкладних речень, із неоднозначною кваліфікацією місця тих або тих односкладних речень у системі дієслівного чи іменного класу, їхньою номінацією (речення односкладні чи одноядерні / одночленні / однокомпонентні); систематизовано засоби граматичної експлікації суб'єкта в конструкціях із «яскравою особовістю». Проаналізовано концепцію різнорівневого підходу до вивчення односкладних речень, представлену в працях професора Катерини Городенської – високоавторитетної української вченої, авторки визначальних праць з граматики української мови, функційної морфології та категорійного синтаксису, що дає змогу всебічно представити односкладні речення як самостійний тип синтаксичних конструкцій, що вирізняються серед двоскладних речень своєю структурно-семантичною організацією, функційним потенціалом, комунікативними можливостями слугувати оптимальним засобом вербалізації авторських інтенцій у різних дискурсивно-жанрових формах української мови.

З оперттям на ґрунтовні напрацювання вітчизняних учених представлено основні тенденції в історії вивчення односкладних речення: 1) виокремлення односкладних речень як синтаксичних репрезентантів категорії односкладності (О. Мельничук, П. Дудик, К. Шульжук, М. Степаненко, Л. Коваль та ін.); 2) релевантне сприйняття диференціації двоскладне / односкладне речення з неоднозначним уналеженням тих або тих конструкцій до односкладних чи двоскладних структур (І. Вихованець, К. Городенська, В. Брицин, А. Загнітко); 3) заперечення традиційної класифікації двоскладне / односкладне речення й увіраження інших синтаксичних параметрів для їхнього називання, наприклад – виділення безпідметових та безприсудкових речень, двоядерних та одноядерних конструкцій (С. Смаль-Стоцький, О. Синявський, І. Слинко, Н. Гуйванюк, М. Кобилянська). Таке неоднозначне витлумачення односкладних речень потребує вивчення їх на різних рівнях реченнєвої структури, що, власне, представила у своїх наукових студіях професор Катерина Городенська, увіражуючи формально-синтаксичний, власне-семантичний, семантико-синтаксичний та комунікативний рівні аналізу односкладних речень.

Ключові слова: синтаксис, односкладне речення, один головний член речення, рівневий аналіз, формально-граматичні параметри, семантико-синтаксичні та комунікативні особливості, граматична експлікація суб'єкта, Катерина Городенська.

Постановка проблеми. У багатовекторному просторі синтаксичної науки до пріоритетних належать ті напрями, що скеровані на ґрунтовне вивчення одиниць синтаксису в ракурсі визначення їхнього функційного потенціалу та комунікативно-інтенційного обшину в різних дискурсивно-жанрових формах української мови з огляду на новітню лінгвометодологію аналізу граматичної системи. Зазначений антропоорієнтований вектор має безпосередній стосунок і до односкладних речень, що оприявнюють субстанцію суб'єкта мовлення в уснорозмовному дискурсі й текстовій комунікації, індивідуалізують та

динамізують процес спілкування, усебічно репрезентують інтенційний простір мовної особистості, її спонуки, бажання, неосяжний світ людських емоцій та оцінок.

У сучасній теорії синтаксису односкладне речення – окрема синтаксична одиниця, якій властиві формально-граматичні, семантико-синтаксичні й комунікативні параметри; це типологічний вияв простого речення, граматичний центр якого виформовує єдиний головний член: *У рідній мові посміхаюся, красу землі очима п'ю. І в слові світлому кохаюся, і в ньому доброту ловлю* (Г. Саблук); *Вчителя і дерево пізнають з плодів* (Народна

творчість); *Мокре листя. Срібний блиск акацій* (Т. Севернюк). У таких реченнях другого головного члена немає, що в жодному разі не впливає на розуміння змісту повідомлюваного. Це самодостатній тип синтаксичних конструкцій, який у контексті сучасних тенденцій української лінгвістики, її антропоорієнтованого спрямування ще потребує свого вивчення та узагальнення.

Поділ речень на двоскладні й односкладні здійснено з опертям на предикативність – комплексну (модально-часову) реченнєву категорію, що вказує на відношення змісту речення до дійсності в аспекті реальності / ірреальності. Якщо у двоскладних реченнях конкретну співвіднесеність змісту речення до дійсності виражає присудок, зокрема його способів та часові форми, то в односкладних реченнях предикативність реалізує єдиний головний член, самодостатній для експлікації авторських інтенцій. Пор.: *На Буковину, як у Палестину, відпроситься душа колись. І ти спадеш, як тінь хмарини на долину, із висоти* (Б. Бунчук); *З краси хліба не спечеш* (Народна творчість). За лінгвістичною природою і ті, і ті конструкції виражають судження, однак в односкладних реченнях один із членів не має вербального вираження. Його відсутність – суттєвий показник структурної організації односкладних речень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Попри значні напрацювання в царині синтаксису односкладного речення, наявність різних навчально-методичних рекомендацій, загалом давню історію дослідження цих синтаксичних конструкцій ще й досі існує чимало проблем, пов'язаних із відсутністю чітких критеріїв класифікації односкладних речень, із неоднозначною кваліфікацією предикативного центру та місця тих або тих односкладних речень у системі дієслівного чи іменного класу, їхньою номінацією (речення односкладні чи одноядерні / одночленні / однокомпонентні; безпідметові та безприсудкові тощо). Відомий український синтаксист, професор Чернівецького університету І. Слинько свого часу актуалізував цю проблему в назві самої статті, риторично запитуючи: «Чи є односкладні речення?» [14]. Зрозуміло, що є односкладні речення, вони мають особливу будову, їх використовують мовці в процесі комунікації так само, як і двоскладні. Цілком переконливо М. Степаненко підсумовує: «Односкладним реченням, як і двоскладним, притаманні всі основні ознаки речення: предикативність, модальність; семантична завершеність; структурна єдність; інтонаційна оформленість» [16, с. 81].

Щодо термінологічного позначення односкладних речень, то І. Слинько, Н. Гуйванюк, М. Кобилянська використовують термін «одноядерні речення» і витлумачують ці конструкції «як похідні моделі речень та їх варіанти, які з формально-граматичного погляду характеризуються наявністю самодостатнього головного члена, а з семантичного – наявністю суб'єкта і предиката, самого предиката чи нерозчленованого компонента» [13, с. 183]. М. Каранська змінює термін односкладні на «одночленні речення» і зауважує, що моделі таких речень «мають лише один головний член для нероздільного вираження суб'єкта, предиката й предикативних відношень» [7, с. 110]. Однак поширення в лінгвістичних студіях набув усе ж таки термін «односкладне речення» [4; 5; 6; 8; 10].

У синтаксисі односкладного речення наявні різні класифікації. Деякі дослідники визначають двоскладні та безособові речення, зазначаючи, що безособові – «легше сприймаються на фоні особової конструкції як її особливий варіант або як певне відхилення від неї у випадках невідомості, узагальненості або другорядного значення дійової особи» [9, с. 52]; розглядають інфінітивні серед безособових речень (шкільна граматика); виокремлюють односкладні іменникові речення (І. Вихованець), не визначають генітивні конструкції як окремий тип іменної односкладності (К. Шульжук), що загалом засвідчує актуальність та дискусійність питань, пов'язаних із лінгвістичною природою односкладного речення.

На потребу оновлення методологічного підходу до аналізу односкладних речень вказує В. Брицин, стверджуючи, що «у своїй більшості односкладні речення є односкладними лише формально, з погляду порівняння їх із двоскладними підметово-присудковими конструкціями. У таких реченнях щільно переплітаються, а іноді синкретично поєднуються лексична і граматична семантика, наявна синтаксична омонімія і синонімія» [1, с. 87].

Про лінгвістичний статус односкладних речень, про рівневий аналіз цих конструкцій веде мову і Катерина Городенська – доктор філологічних наук, професор, завідувач відділу граматики та наукової термінології Інституту Української мови НАН України. Науковий доробок ученої характеризує її як самобутню елітарну особистість із власним дослідницьким ідіостилем, що його вияскравлюють присутні ознаки: глибока аналітичність, логічна аргументованість думок, залюбленість у граматику української мови, посилена увага до морфології та синтаксису. Праці К. Горо-

денської оприявнюють шляхи розв'язання актуальних питань аналізу категорії односкладності.

Постановка завдання. Мета статті – у контексті напрацювань вітчизняних учених проаналізувати наукові погляди професора Катерини Городенської щодо лінгвістичної природи односкладних речень як типологічного вияву синтаксичної системи української мови.

Виклад основного матеріалу. У мовознавчих дослідженнях односкладні речення традиційно виділяють в окремий тип синтаксичних конструкцій, що мають лише один головний член, цілком достатній для розуміння змісту. Як зауважує О. Мельничук, «з найдавніших часів поряд із двоскладними реченнями, які містять у собі підмет і присудок, в мові існують також речення односкладні, у яких може бути лише один головний член, що не є ні підметом, ні присудком, причому, на відміну від неповних речень з опущеним головним членом, другий головний член не мається на увазі як якесь конкретне слово, що могло б бути відновлене в цьому реченні» [10, с. 390]. Отож відсутність головного члена односкладного речення не вказує на його неповноту. Адже від неповних речень односкладні вирізняються тим, що відсутній головний член не можна встановити ні з контексту, ні з мовленнєвої ситуації. Пор.: Ніяк не розлучуся ні з книгою, ні з словом (Т. Севернюк); Привчав мене батько трудитись до поту, а мати – любити пісні (П. Воронько). Посутньою особливістю розмежування односкладних із двоскладними реченнями є те, що суб'єкт і предикат в односкладному реченні виражені в структурі речення однією синтаксевою, у двоскладних – це дві синтаксеми, співвідносні з підметом та присудком.

В українській синтаксичній теорії традиційно за способом вираження головного члена та характером вираження предикативності виокремлюють односкладні речення:

- **дієслівного** (означено-особові, неозначено-особові, узагальнено-особові, безособові, інфінітивні);
- **іменного** (номінативні, генітивні) типу.

За комунікативною настановою односкладні речення відповідають інтенційно детермінованим моделям розповідних (*Не вимовлю ні слова. Помовчу* (М. Луків); питальних (*В наш динамічний вік сидить на лаві?* (І. Жиленко); спонукальних (*Не підпускай бездушне і захланне, твори пісенні диво-рушники, і Україна в узголів'ї стане не на часину, а на всі віки* (Б. Мельничук); оптативних конструкцій (*Запросити б друзів до хліба-солі і живих, і мертвих у далеких полі* (А. Малишко).

За емоційним забарвленням вони можуть бути окличними та неокличними (*А гвалту! А крику!* (Т. Шевченко); *А всякого зілля, квіток!* (Марко Вовчок); *Весна! Весна! Яка блакить, який кругом прозор!* (П. Тичина); *Поле. Шляхи. Могили і чебреці* (М. Хвильовий); за предикативними відношеннями – стверджувальними і заперечними (*Мене водило в безвісти життя* (Д. Павличко); *І наперед не треба ворожити, і за минулим плакати не варт* (Л. Костенко).

Саме так, з опертям на наукові студії О. Мельничука, П. Дудика, І. Слинька, А. Загнітка, М. Степаненка, К. Шульжука та ін.), представлено виклад синтаксису односкладного речення для студентів філологічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, зокрема – для студентів підготовлено навчально-методичний посібник «Односкладні речення в сучасній українській мові», що відповідає традиційному витлумаченню односкладних речень [17].

Водночас деякі науковці вналежнюють особові речення дієслівного типу (означено-, неозначено-та узагальнено-особові) до двоскладних неповних речень (І. Вихованець, К. Городенська, А. Загнітко та ін.), стверджуючи, що на формально-граматичному рівні особові речення належать до односкладних, проте в семантико-синтаксичному вимірі вони здебільшого двоскладні. Таке витлумачення, очевидно, бере свій початок з граматики С. Смал-Стоцького і Ф. Гартнера, у якій, зокрема у розділі «Складня», науковці виокремлюють безпідметові речення, зауважуючи: «деколи висказуємо щось, не виражаючи тої особи, що до неї мав би належати присудок». Це буває при деяких явищах природи: *Блискає. Зашуміло в лісі*; при деяких утертих присудкових виразах: *Нема вже таких людей. Треба нам помочи*; у неособових виразах: *Забавляю мене товариства. Полекало мені на серці* [15, с. 107–108].

У «Практичній граматиці української мови» В. Сімович аналізує безпідметові речення, що їх уживають «при явищах природи: *Запало і стемніло*; у неособових виразах, коли діячем є якась немов тайна сила (*Попіл вітром розмахало і сліду не стало* (Т. Шевченко); у неособових висказах, коли не хочемо або не можемо назвати особи, що щось робить, то балакаємо неособово: *У наших селі чинять два храми; Нас, пане, навчили; Судженого й конем не об'їдеш*; За моє жито ще й мене бито. Тільки ж та неособовість усе-таки у граматиці особи знає, не признає їх думка тільки» [12, с. 280–281].

У граматичних працях 20–30-х рр. ХХ ст. йдеться про безпідметові та безприсудкові речення (М. Сулима, О. Синявський, С. Смеречинський та ін.). Так, О. Синявський у розділі «Синтакса» вказує на те, що «безпідметові речення взагалі в мові вживають тоді, як або не можна назвати підмета, бо він невідомий (*Уже захмарилось*), або його не бажано називати (*Йому запропоновано посаду*), або нарешті, як у мові нема засобів висловлюватися звичайним реченням із головною парою, хоч би в мислі підмет і відомий був (*Дощу немає*)» [11, с. 203]. Аналізуючи безприсудкові речення, науковець окреслює стилістичне значення «назовних речень», яке полягає в тому, щоб «змалювати нерухому картину, один момент, ніби сфотографувати його, навіть тоді, коли в самих лексичних значіннях іменників багато руху» [11, с. 234]. Напр.: *Гармидер, галас, гам. І регіт. Весна. І сонце. І зело* (В. Стус); *Сніг різдвяний. Вечірній собор. Чернівці* (Т. Севернюк). Генезу називних (безприсудкові) речень подає Ю. Шевельов, називаючи такі речення екзистенційними, указуючи на їхню «лаконічність, зумовлену сполученням суб'єктних і предикативних уявлень в одному слові» [18, с. 94].

Неоднозначне витлумачення односкладних речень, що має стосунок передусім до особових речень, потребує докладного вивчення їх на різних рівнях реченнєвої структури. Власне, рівневий аналіз щодо цих конструкцій запропонувала професор Катерина Городенська, авторка визначальних праць з граматики української мови, функційної морфології та категорійного синтаксису, увиразнюючи у своїх лінгвістичних студіях формально-синтаксичний, власне-семантичний, семантико-синтаксичний та комунікативний рівні аналізу односкладних речень [2; 3].

Розглядаючи проблему синтаксичної похідності, зокрема і дериваційних процесів на рівні двоскладного / односкладного речення, цілком переконливо авторитетна українська вчена у своїх працях «Деривація синтаксичних одиниць» (1991), «Предикатно-валентна основа елементарного односкладного речення» (2001) постулює твердження про те, що односкладну конструкцію коректно кваліфікувати лише на рівні її формально-синтаксичної структури, адже на власне-семантичному рівні – вона завжди двоскладна. Корелятами означено-особових, узагальнено-особових та неозначено-особових речень, на думку дослідниці, є «семантично елементарні речення, утворені предикатом дії чи предикатом стану і непередикатним компонентом із семантичними функціями діяча або носія стану» [2, с. 50–52].

Як зауважує К. Городенська, базовою синтаксичною одиницею для так званого означено-особового речення слугує «формально-граматичне двоскладне речення, яке характеризується збігом його власне-семантичної і семантико-синтаксичної структури (тобто має однакову кількість семантем і синтаксем)» [2, с. 68–69].

Досліджуючи безпідметові речення, речення з відносною безпідметовістю та безприсудкові речення, О. Синявський, зосереджує увагу на реченнях із відносною безпідметовістю, зауважуючи, що це конструкції «з такими формами дієслів, де особа ясно виступає в закінченнях, хоча вона й невизначена» [11, с. 213], пор.: *Зачаклюю ту стежку, якою йшли до мене й від мене роки* (Т. Севернюк); *Решетом воду не носять* (Народна творчість). За спостереженнями О. Синявського, «підмет у таких реченнях прозоро-ясний, хоч і не названий». Своїм значенням такі безпідметові речення (речення з яскравою особовістю) нічим не відрізняються від відповідних речень із підметами, «стилістична вага їх лише в лаконічності» [11, с. 213–214]. А отже, у конкретній ситуації мовлення автор висловлення вибирає з синтаксичного ресурсу мови ті конструкції, які найоптимальніше вербалізують його інтенції. В такому разі має значення те, що хотів вияскравити мовець – субстанцію суб'єкта, використовуючи двоскладне речення: *Я маю... Я повинен... Я мушу... Щодня мовою вмивати душу* (І. Вихованець); чи дію, яку він виконує, представлена відповідно односкладним реченням (*Іду майданом, розгортаю листя і слухаю вечірній спів соборів* (І. Жиленко). Варто зауважити, що односкладні речення з «яскравою особовістю» розкривають свій розлогий функційний потенціал у комунікативному процесі, створюючи його динамічність, виражаючи у стислій і лаконічній формі високу експресію та емоційність.

Про синонімічні відношення між двоскладними та односкладними речення веде мову В. Горняний у «Синтаксисі односкладних речень», виокремлюючи односкладні речення із семантично відкритою / закритою синонімією [4, с. 47–53]. На думку дослідника, речення особові (означено-, неозначено- й узагальнено-особові) – «представники» системи двоскладних речень, оскільки постали на основі метафоричних (вторинних) значень категорій особи і характеризують ті життєві реалії (дії чи стани), які стосуються «семантичної особи» – людини, тобто речення на зразок *Тільки поверни мені Україну, отче мій, молю тебе* (М. Лазарук); – належать до двоскладних речень. Такі конструкції не визначають «суті та смислу односкладності»,

адже вони слугують стилістичними варіантами двоскладних речень. Натомість безособові та номінативні речення зі значенням «етап природи», «буття, існування явищ або предметів реальної дійсності» належать до речень закритої синоніміки. Вони не можуть бути двоскладними і «формулюють односкладність як семантичну категорію» [Там само]: *Світає, Господи, світає* (Б.-І. Антонич); *А в степу весніє, весніє* (О. Гончар); *На сизих луках скошено отаву* (М. Рильський); *Нашу волю вольною не скуто* (А. Малишко); *Засніжило кругом, заіскрилось* (В. Васкан). Такі безособові конструкції відображають самобутність українського синтаксису, увиразнюють його зв'язок із давніми релігійними віруваннями людини, створюють неповторний колорит процесу комунікації.

На формально-граматичному рівні в односкладних реченнях суб'єкт відсутній, його не відтворюють ні з певної ситуації мовлення, ні з контексту, проте таке речення семантично повне, самодостатнє для втілення тих або тих інтенцій, пор.: *Сплітаю вірші з нервів пасма і жеду кінця страшної гри* (Є. Маланюк); *О, мій невольний звільнений народ, йдеш на розп'яття* (Т. Севернюк). Дія, позначена головним членом, виявляється формально незалежною, самостійною, але ця незалежна дія співвіднесена, як зауважує А. Загнітко, «з суб'єктом, який при цьому може мати формальний вияв у знахідному, родовому, давальному, орудному та інших відмінках» [4, с. 197]. Односкладні речення формально не вимагають другого головного члена, адже зміст зрозумілий і без нього. Заповнення цієї «лакуни» сигналізує про статус іншої синтаксичної одиниці.

Суб'єкт в односкладних реченнях експліцитно не виражений, однак суб'єктність детермінує їхню семантичну структуру, зокрема конструкцій дієслівного типу (означено-, неозначено- та узагальнено-особових). І ця суб'єктність виявляється в здатності мовця представити себе як суб'єкта мовлення, як виконавця дії. Експонентами такого суб'єкта, на думку Л. Коваль, «служують дієслівні закінчення» [8, с. 118].

Субстанцію суб'єкта в односкладних реченнях виражають граматичні маркери:

1) перша і друга особи однини та множини дієслів теперішнього часу: *Виходжу в ніч. Іду назустріч долі. Ітиму, доки вистачить снаги* (Л. Костенко); *Ідем на луки по квітки – тут душно так і важко* (П. Грабовський); *Вдихаєш запах осені – а чуєш зелений лоскіт веснотрав'я* (Т. Севернюк);

2) перша і друга особи однини та множини дієслів майбутнього часу: *В час, коли за віко-*

нечком сніг, у старенькім картатім жилеті буду жити на радість поетам і малцям казки бубоніть (І. Жиленко); *Багато будеш вибирати – зостанешся зовсім не жонатим* (Народна творчість); *Блисками-пожежами небо обмережимо* (В. Чумак);

3) перша особи множини дієслів наказового способу: *Будьмо, як літом зорі вечірні, мрійні і тихі в саяві нічнім!* (Д. Загул); *Встаньмо з колін, розірвімо пута, якими нас віками приковано до чорних скель, високо підведемо голови, як це одвіку було написано нам на роду* (Я. Гоян);

4) друга особи однини і множини дієслів наказового способу: *Бери мене на руки, слово, неси мене, веди мене, кохане слово* (І. Вихованець); *Злазьте, пророки, уже з постаментів, поки звідтіль вас народ не стягнув* (М. Лазарук);

5) третя особа множини дійсного способу: *Здавен тут люблять куліш їсти більше, ніж борщ або гарбузову кашу* (Є. Гуцало); *По одежі нас вітають, а по мудрості садять* (Народна творчість);

6) форма множини минулого часу дійсного способу: *Привели його на світанні у багнюці всього, у крові* (В. Симоненко); *Протопили. Вимили підлоги. І зняли з горища патефон* (І. Жиленко).

Як бачимо, у таких конструкціях домінує дія, яку виконує суб'єкт. Не йдеться, зрозуміло, про підмет як головний член речення, а про суб'єкт, який може виявлятися / не виявлятися залежно від умов і потреб контексту чи ситуації, що засвідчує семантичну особовість односкладних речень, їхній суб'єктоцентризм та дериваційний потенціал, можливість до формально-семантичних співвідношень і кореферентності.

Висновки. З опертям на розлогі наукові спостереження відомих українських учених щодо односкладних речень можна визначити три основні тенденції в історії вивчення цих конструкцій:

- виокремлення односкладного речення як окремої синтаксичної одиниці, протиставленої за характером предикативності двоскладним реченням (О. Мельничук, П. Дудик, К. Шульжук, М. Степаненко, Л. Коваль);

- релевантне сприйняття диференціації двоскладне / односкладне речення з неоднозначним уналежненням тих або тих конструкцій до односкладних чи двоскладних структур (І. Вихованець, К. Городенська, В. Брицин, А. Загнітко);

- заперечення загальноприйнятої опозиції двоскладне / односкладне речення й увиразнення інших синтаксичних параметрів для їхнього називання (С. Смаль-Стоцький, О. Синявський, І. Слинько та ін.).

Такий підхід спричинений строкатістю формально-граматичної та семантико-синтаксичної будови конструкцій категорії односкладності, експліцитно-імпліцитними засобами вираження суб'єкта та загального значення предикативності.

А отже, різнорівневий підхід до вивчення односкладних речень, репрезентований у лінгвістичних студіях професора Катерини Городенської, дає

змогу всебічно представити односкладні речення як самостійний тип синтаксичних конструкцій, що вирізняються серед двоскладних речень своєю структурно-семантичною організацією, функційним потенціалом, комунікативною релевантністю слугувати оптимальним засобом вербалізації авторських інтенцій у різних дискурсивно-жанрових формах української мови.

Список літератури:

1. Брицин В. М. Односкладні речення в українській мові : до питання методології їх спостереження. *Мовознавство*. 2001. № 3. С. 81–87.
2. Городенська К. Г. Дери́вація синтаксичних одиниць : монографія. К.: Наукова думка, 1991. 192 с.
3. Городенська К. Г. Предикатно-валентна основа елементарного односкладного речення *Українська мова*. 2001. № 1. С. 69–73.
4. Горяний В. Д. Синоніміка і стилістика односкладних речень. *Синтаксис української мови : хрестоматія : у 2 ч. / Упоряд. : А. Мойсієнко, В. Чумак, С. Шевель. К. : ВПЦ «Київський університет»*. 2019. Ч. 2. С. 46–66.
5. Дудик П. С. Односкладні речення. *Сучасна українська літературна мова: Синтаксис / за заг. ред. академіка І. К. Білодіда*. К.: Наукова думка, 1972. С. 232–262.
6. Загнітко А. П. Теоретична грамати́ка української мови: Синтаксис. Донецьк: ДонНУ, 2001. 663 с.
7. Каранська М. У. Синтаксис сучасної української літературної мови. К.: Либідь. 1995. 312 с.
8. Коваль Л. Предикативність односкладного речення: логічний та граматичний аспекти. *Лінгвістичні дослідження*. 2012. Вип. 33. С. 117–122.
9. Курс сучасної української літературної мови / ред. Л. А. Булаховський. К.: Рад. школа, 1951. Т. 2. 407 с.
10. Мельничук О. С. Синтаксис. Вступ до порівняльно-історичного вивчення слов'янських мов / за ред. О. С. Мельничука. К.: Наукова думка, 1966. С. 335–499.
11. Синявський О. Норми української літературної мови. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. XX. 368 с. Репринт з видання 1931 р. (Серія «Українська граматична класика»)
12. Сімович В. Практична грамати́ка української мови. Раштат : Український Рух, 1918. 368 с.
13. Слинько І. І., Гуйванюк Н. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови. Проблемні питання. К.: Вища школа, 1994. 670 с.
14. Слинько І. І. Чи є односкладні речення? *Мовознавство*. 1985. № 4. С. 48–53.
15. Смаль-Стоцький С., Гартнер Ф. Грамати́ка руської мови. Відень, 1914. 202 с.
16. Степаненко М. Синтаксис простого речення: конспект лекцій : навчально-методичний посібник. Полтава: ПНПУ, 2021. 198 с.
17. Шабат-Савка С. Т., Антофійчук А. М., Тесліцька Г. І. Односкладні речення в сучасній українській мові: навчально-методичний посібник. Чернівці: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2021. 124 с.
18. Шевельов Ю. До питання про генезу та природу називних речень. Х.: Харківське історико-філологічне товариство, 2012. 135 с.

Shabat-Savka S. T. THE SYNTAX OF MONOCLAUSAL SENTENCES IN THE CONTEXT OF KATERYNA HORODENSKA'S SCHOLARLY RESEARCH

This article delves into the syntactic properties of monoclausal sentences within the framework of Kateryna Horodenska's scholarly research. It examines monoclausal constructions as a distinct typological category of simple sentences with a solitary principal component. This study delineates the formal-grammatical, semantic-syntactic, and communicative aspects of monoclausal sentences, contrasting them with polyclausal counterparts. The discourse addresses several contentious topics, including the absence of definitive criteria for categorising monoclausal sentences, the uncertain classification of specific monoclausal sentences within the verb or noun categories, their nomenclature (whether to label sentences as monoclausal or mono-nuclear / monoclausal / mono-component). The author suggests mechanisms for the grammatical articulation of the subject in expressions featuring a «pronounced personality». Furthermore, it elucidates the multi-layered approach to analysing monoclausal sentences, as proposed by Professor Kateryna Horodenska. As a distinguished Ukrainian scholar known for her seminal contributions to the grammar of the Ukrainian language, functional morphology, and categorical syntax, Horodenska's work offers a comprehensive perspective on monoclausal

sentences as an autonomous syntactic form. These constructions are distinguished from complex sentences by their structural and semantic organisation, functional capacity, and communicative efficacy, making them an effective tool for conveying the author's intentions across various discursive and genre-specific expressions of the Ukrainian language.

Drawing on the extensive contributions of local scholars, this article outlines the primary directions in the historical analysis of monoclausal sentences: 1) the recognition of the monoclausal category and its principal syntactic manifestations – monoclausal sentences (research by O. Melnychuk, P. Dudyk, K. Shulzhuk, M. Stepanenko, L. Koval, and others); 2) the nuanced differentiation between polyclausal and monoclausal sentences and the ambiguous classification of specific structures as either one or the other (work by I. Vyhovanets, K. Horodenska, V. Brytsyn, A. Zagnitko); 3) the challenge to the traditionally accepted dichotomy of bisyllabic / monoclausal sentences based on the nature of predicative expression and the delineation of other syntactic parameters for their designation, such as the differentiation between sentences lacking a subject or predicate, and binuclear versus mononuclear constructions (contributions by S. Smal-Stotskyi, O. Sinyavskyi, I. Slynko, and others). This ambiguous interpretation of monoclausal sentences necessitates a thorough investigation at various levels of sentence structure, a task that Professor Kateryna Horodenska has undertaken in her academic work, offering an analysis that spans formal-syntactic, proper-semantic, semantic-syntactic, and communicative dimensions of monoclausal sentences.

Key words: *syntax, monoclausal sentence, single principal sentence component, level analysis, formal-grammatical parameters, semantic-syntactic and communicative attributes, grammatical explication of the subject, Kateryna Horodenska.*